

модії цих методів, адаптації їх до нових вимог міжнародного цивільного обороту останнім часом набуває великої актуальності.

Колядинська Ю.О.
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ КОНСТИТУЦІЙНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА У СВІТІ

Для оптимального поєднання конституційних прав і обов'язків людини і громадянина на сучасному етапі важливо максимально врахувати позитивні моменти конституційного регулювання обов'язків, які мали місце в розвинутих країнах світу в історичній ретроспективі.

Вперше включення обов'язків громадян в конституцію мало місце в Конституції Французької Республіки від 5 Фруктидора 3 року (22 серпня 1795 р.). Складовою цього документу була Декларація прав і обов'язків людини і громадянина, яка, на відміну від Декларації прав і свобод людини і громадянина від 26 серпня 1789 р., закріпила не тільки права і свободи, але й обов'язки людини і громадянина. Декларація обов'язків виходила з того, що всі обов'язки людини і громадянина випливають із наступних двох принципів, що «містяться у всіх серцях від природи», а саме: не робіть іншому того, чого ви не хочете, щоб зробили вам; та завжди робіть те добро, яке ви хочете отримати самі. Як бачимо, принципи, на яких ґрунтуються вже перші писані обов'язки людини і громадянина, увібрали в себе такі людські цінності, як доброта, чесність, рівність, гуманізм, справедливість, любов і повага до ближнього. Це ті цінності, які складають філософію сучасних конституцій багатьох країн світу, де людина визнається найвищою соціальною цінністю.

Наступні буржуазні конституції, як правило, не дають ні визначення обов'язків, ні навіть їх перерахування аж до Конституції Франції 1848 р. Особливістю цього конституційного акту в частині обов'язків є те, що вони були вміщені на початку конституції – у вступі, тобто преамбулі Конституції. Іншою характерною рисою Конституції Французької рес-

публіки 1848 р. стало те, що вона закріпила принципово нові обов'язки порівняно з Декларацією прав і обов'язків людини і громадянина 1795 р. Конституція виходила з того, що громадяни мають обов'язки по відношенню до республіки, а республіка – обов'язки щодо громадян (п. 6). З точки зору юридичної техніки таке формулювання більш вдале, ніж за Конституцією України 1996 р., де записано, що держава відповідає перед людиною за свою діяльність, і нічого не говориться про відповідальність останньої перед державою.

Характерними рисами Конституційної Хартії Пруссії 1850 р., Конституції Японської імперії 1889 р., Основного Закону Австрії 1867 р., Конституції Великого Герцогства Люксембург 1868 р. було суттєве звуження кола основних обов'язків в порівнянні з охарактеризованими французькими конституційними актами. Основні обов'язки по суті зводилися до сплати податків та відбування військових повинностей. Щодо інших обов'язків, то вони прямо не закріплювалися, а діяв принцип: «дозволено все, що не заборонено законом».

Після Першої світової війни, в результаті якої були повалені гогенцоллернівська та габсбургська монархії, в ряді республік, які здобули незалежність, були прийняті конституції. Зокрема, була прийнята Конституція Німецької імперії (Веймарська) 1919 р., Конституція Польської Республіки 1921 р., Конституція Королівства Сербів, Хорватів і Словен 1921 р. Дещо пізніше була прийнята Конституційна Хартія Чехословацької Республіки (29 лютого 1920 р.). В цих актах спостерігається цікавий процес еволюції конституційного регламентування основних обов'язків людини і громадянина.

Зокрема, у Веймарській Конституції 1919 р. закріплювалось, що кожен німець згідно із встановленими законами повинен приймати почесні посади. В ст.133 встановлювалось, що «всі громадяни повинні згідно з законами відбувати особисті повинності на користь держави та общини. Військова повинність визначається постановами імперського військового закону», а ст.134 виходила з того, що «всі громадяни без винятку беруть участь у державних тяготах відповідно до своїх засобів і згідно з законом».

Таким чином, підсумовуючи викладене, можна констатувати, що в першій третині ХХ-го століття в конституціях буржуазних країн спостерігається певне звуження кола основних обов'язків. Проте за своїм основним змістом вони відповідають Декларації обов'язків людини і громадянина 1795 р.

Косьяненко К. А.
НТУ «ХПИ»

СТАНОВЛЕНИЕ ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА НА СОВРЕ- МЕННОМ ЭТАПЕ РАЗВИТИЯ УКРАИНЫ

Понятия гражданского общества и правового государства имеют большую взаимосвязь, поскольку гражданское общество является одним из участников в формировании правового государства. Очевидно, что гражданское общество является базисом прогрессивного развития государства, инициатором в нем рациональных изменений.

Среди проблем формирования гражданского государства в Украине следует выделить социальную идентичность, фундаментальный фактор, способствующий становлению правового государства. Но из-за множественности групп, и, следовательно, множественности групповых принадлежностей возникают конфликты, связанные с осознанием гражданами страны своей социальной роли. Столкновения происходят из-за сложных обстоятельств национального и языкового состава населения, определенных психологично-политических стереотипов.

Не менее важной проблемой является сложившиеся реалии, в социально-экономической сфере, а обществе не утвердились цивилизованные рыночные отношения, большинство граждан Украины не стали владельцами частной собственности из-за низкого уровня жизни. Такие черты экономики нашей страны как неэффективная, сырьевая и растратная являются препятствиями к развитию. Формирование среднего класса, который является основным стабилизатором общества заблокировано.

Кроме того, в Украине появился новый катализатор для препятствия формирования гражданского общества – гражданская война. Такой